

Indicatieve tabel

De indicatieve lijst van forfaitaire schadevergoedingen inzake verkeersongevallen werd onlangs geactualiseerd door het Nationaal verbond van magistraten van eerste aanleg en het Koninklijk verbond van vrede- en politierechters. Deze lijst, de zgn. indicatieve tabel, is bedoeld als leidraad voor de raming van schade die niet in concreto te begroten valt.

Schade en schadeloosstelling

1. Alvorens op de schadebegroting en het schadeherstel in te kunnen gaan, moet worden bepaald wat als schade in aanmerking komt. Schade is het negatieve verschil tussen twee toestanden, namelijk de toestand waarin het slachtoffer zich ingevolge de onrechtmatige daad bevindt en de toestand waarin het zich bij ontstentenis van de onrechtmatige daad zou hebben bevonden.

Schade gaat gepaard met verlies, met nadeel, met de aantasting van waarden. Alvorens de schade te begroten moet de aard van het waardeverlies, soort per soort, nauwkeurig worden bepaald.

Aan de schade komt een tijdsdimensie en een ruimtelijke of sociale dimensie toe, waardoor de omvang ervan wordt bepaald:

- de tijdsdimensie impliceert dat wordt onderzocht hoe het negatieve verschil tussen beide in aanmerking te nemen toestanden vanaf het ontstaan ervan is geëvolueerd en hoe het zich vanaf de rechterlijke uitspraak nog verder zal ontwikkelen. Zowel de toestand van het slachtoffer na het ongeval, als de toestand waarin het zich bij ontstentenis daarvan zou hebben bevonden, moeten met andere woorden op een zich ontwikkelende tijdsas worden uitgezet.

Hoe langer dat negatieve verschil bestaat, hoe belangrijker de schade is;

- de ruimtelijke of sociale dimensie van de schade verwijst naar de vaststelling dat schade dikwijls met weerkaatsing op andere rechtssubjecten gepaard gaat. Uit de vaststelling dat veel weerkaatsingsschade wordt berokkend, kan bij wijze van vermoeden worden afgeleid dat de initiële schade belangrijk was.

Het negatieve verschil tussen de twee in aanmerking genomen toestanden heeft steeds betrekking op een bepaalde, aangetaste waarde. Zo kan er sprake zijn van schade aan de fysieke integriteit, schade aan het arbeidsinkomen, pijn en aantasting van gevoelens, zaakschade, verlies van koopkracht, verlies van intrest, enz.

2. Schade opgevat als het negatieve verschil tussen de twee in aanmerking genomen toestanden komt evenwel slechts voor herstel of vergoeding in aanmerking als zij zeker, persoonlijk en rechtmatig is. Wordt de vereiste van zekerheid op de spits gedreven, dan bestaat het risico dat heel wat schade wordt miskend. Vooral in haar tijds- en ruimtelijke dimensie zijn tal van onzekerheidsfactoren aan te treffen, die nooit helemaal kunnen worden vermeden.

Daarom wordt terecht aangenomen dat geen absolute, doch slechts een rechterlijke zekerheid vereist is. De rechter moet, op basis van de hem voorgelegde feiten, kunnen aannemen dat het bestaan en de omvang van de schade voldoende waarschijnlijk is om als zeker te kunnen worden aangemerkt. Eenmaal de feitenrechter tot het besluit is gekomen dat een bepaalde schade zeker is, moet niet meer in aanmerking worden genomen dat de schade steeds, in min of meerdere mate, een abstractie van de werkelijkheid is.

3. De schade moet steeds in concreto worden begroot, zelfs bij een vergoeding ex aequo et bono, zodanig dat het slachtoffer, voor zoveel als mogelijk, teruggeplaatst wordt in de toestand waarin hij of zij zich zou hebben bevonden indien er geen ongeval gebeurd zou zijn. Die werkwijze moet - althans in rechte - toelaten het slachtoffer terug te plaatsen in de toestand waarin het zich, m.b.t. de aangetaste waarde, bij ontstentenis van het ongeval zou hebben bevonden.

Eenmaal de schade van het slachtoffer is hersteld of vergoed, staat in rechte vast dat de aansprakelijke zijn schuld heeft betaald.

Het negatieve verschil tussen de twee in aanmerking te nemen toestanden moet bij voorrang en voor zover mogelijk, in natura worden hersteld door de aansprakelijke door hem de kost van het herstel te doen dragen. Het herstel (in natura) brengt de schadelijder werkelijk terug in de toestand waarin hij zonder de onrechtmatige daad zou hebben verkeerd. Uiteraard moet het slachtoffer wel het initiatief nemen om een aldus omschreven schade-loosstelling te verkrijgen.

Indien het herstel in natura niet gevorderd wordt of onmogelijk is, moet de schade door middel van een vergoeding worden gecompenseerd.

Er moet een onderscheid worden gemaakt tussen de reeds geleden schade (tussen het ogenblik van het ongeval en dat van de uitspraak) en de toekomstige schade:

- de reeds geleden schade is niet meer voor herstel in natura vatbaar en moet derhalve worden vergoed;
- de toekomstige schade (te lijden na de uitspraak van de feitenrechter) is moeilijker te begroten omdat het bestaan en de omvang van de waarde aantasting minder makkelijk is vast te stellen.

Indeling van de menselijke schade

Soorten menselijke schade

4. Schade aan de persoon van de mens gaat gepaard met de belangrijkste waarde aantasting. Een onderscheid moet worden gemaakt tussen de gezondheidsschade en de aantasting van het economisch potentieel ingevolge arbeidsongeschiktheid.

Onder gezondheidsschade is de aantasting van de volgende waarden te rangschikken: de fysieke integriteit, de psychische integriteit, de zelfredzaamheid in het dagelijks leven, de pijn, de gevoelens... De omvang van die schade is niet rechtstreeks in geld becijferbaar. Sommige van die waardeverliezen kunnen door geneeskundige tussenkomst en/of verzorging, materiële hulpmiddelen, hulp van derden, geheel of deels worden opgevangen en hersteld. Wanneer dit onmogelijk is, moet een compenserende vergoeding worden toegekend (vergoeding van morele schade).

Het verlies van arbeidsinkomen is rechtstreeks in geld becijferbaar: het is het verschil tussen het inkomen dat het slachtoffer zou hebben verdiend zonder de onrechtmatige daad en het inkomen dat hij na de onrechtmatige daad kan verdienen. Omdat het verlies van arbeidsinkomen op lange termijn moeilijk concreet is vast te stellen, zal men zich vaak moeten beperken tot een schatting van het verlies aan economisch potentieel.

Het herstel in natura van de gezondheidsschade (m.b.t. de fysieke en psychische integriteit) kan het verlies van arbeidsinkomen beïnvloeden. Indien het herstel in natura van die gezondheidsschade suc-

cesvol verloopt, zal zulks meestal het verlies van arbeidsinkomen en derhalve de schade uit arbeidsongeschiktheid kunnen beperken.

Is herstel niet (verder) mogelijk, dan zal het verlies van arbeidsinkomen in principe de maat van de compenserende vergoeding zijn.

Indeling van het schadeveld

5. Per schadesoort (voor elke aangetaste waarde) en binnen elke schadesoort, per schadeelement, moet - zoals reeds toegelicht - een onderscheid worden gemaakt tussen verleden en toekomstige schade. Verleden schade (dit is schade geleden tussen het ogenblik van het ongeval en dat van de uitspraak) is meestal met grote zekerheid vast te stellen en te begroten.

De kaarten liggen anders ten aanzien van toekomstige schade: enige "onzekerheid" is daarbij steeds aan te treffen, wat nochtans ontoereikend is om haar als onvoldoende waarschijnlijk, dan wel als rechterlijk onzeker van de hand te wijzen.

Door een beroep te doen op actuariaatskennis, op geïndexeerde renten en op andere technieken kan, bij zeer zware schadegevallen, de reeds vastgestelde en begrote toekomstige schade soms accurater worden vergoed. Wordt daarover getwijfeld, dan kan een voorbehoud voor de toekomst worden toegekend, zodat de toestand van het slachtoffer na verloop van tijd kan worden herbekeken.

Gebruik van de indicatieve tabel

6. Het voorgaande wijst op drie belangrijke beperkingen bij het gebruik van de indicatieve tabel:

- wanneer het slachtoffer het bestaan en de omvang van zijn schade met rechterlijke zekerheid kan aantonen en begroten, moet de bewezen schade worden aanvaard en bevindt hij/zij zich buiten het toepassingsgebied van de indicatieve tabel. Hierbij is aan te stippen dat het slachtoffer de kost van het herstel van de berokkende schade kan vorderen.

Ook in dat geval kan de indicatieve tabel niet worden gehanteerd;

- alleen wanneer het bestaan van schade rechterlijk zeker is, maar de omvang ervan niet in concreto met rechterlijke zekerheid kan worden bepaald, is het - voorzichtige - gebruik van de indicatieve tabel op zijn plaats;

- de indicatieve tabel is geen bindend voorschrift. De tabel laat de soevereine beoordeling van de feitenrechter, geval per geval, onverkort. Ze heeft slechts tot doel voor de partijen en de rechters een hulpmiddel te zijn, waaraan zij hun zienswijzen, resp. beoordelingen kunnen toetsen.

I, MENSELIJKE SCHADE

De menselijke schade wordt onderverdeeld in economische schade en welzijnsverlies.

1. Economische schade

1.1. Tijdelijke arbeidsongeschiktheid

Het inkomstenverlies dient steeds in concreto te worden bewezen.

1.2. Meerinspanningen

Meerinspanningen bij professionele activiteiten die niet concreet begrootbaar zijn worden vergoed aan 700 bef (17,35 €) per dag bij 100% arbeidsongeschiktheid vanaf het hernemen van de professionele activiteit.

1.3. Blijvende arbeidsongeschiktheid

De schade die hier wordt bedoeld is het toekomstige, te verwachten verlies van arbeidsvermogen ingevolge een psychofysieke aantasting. Om dit verlies vast te stellen moet eerst worden uitgemaakt hoeveel de getroffene in de toekomst zou verdiend hebben zonder de schadeverwekkende oorzaak. Daarna moet worden nagegaan hoeveel hij in werkelijkheid nog zal kunnen verdienen. Het verschil tussen beide is de schade.

De vergoeding kan de vorm aannemen van een rente, een kapitaal of een vergoeding per punt. Kapitalisatieberekeningen worden uitgevoerd volgens de regels van de actuariële kunst, rekening houdend met de te verwachten intresten, de muntontwaarding en de sterftekans van de schadelijder in de periode waarvoor de vergoeding wordt toegekend.

De voornaamste schaden aan het arbeidsvermogen zijn:

1. inkomstenverlies;
2. economische waardevermindering op de arbeidsmarkt;
3. meerinspanningen.

Wijze van vergoeding:

- door kapitalisatie, een geïndexeerde rente, of door toekenning van een vermengde of afzonderlijke vergoeding per punt;
- de aandacht voor een gedetailleerde en omstandige beschrijving van de opdracht van de arts-deskundige is primordiaal om tot een juiste appreciatie van de schade te komen [zie blz. 12: "opdracht deskundige"];
- andere deskundigen zoals ergologen, loonexperten en actuarissen kunnen, bij zeer zware schade, een bijdrage leveren tot een adequate schadebegroting.

1.3.1. Kapitalisatie

- het basisloon dient in concreto te worden begroot. Aan jonge slachtoffers die nog geen of een gering loon verdienen, moet speciale aandacht worden besteed. De winstderving (lucrum cessans) wordt vergoed. De berekeningen kunnen geschieden na advies van een actuaaris;

- in aanmerking te nemen: het nettoloon tenzij aangetoond wordt dat op de toe te kennen vergoeding gelijkwaardige fiscale en sociale lasten rusten als deze welke het inkomen bezwaren. Als het nettoloon als basis gebruikt wordt, kunnen reserves worden toegekend voor de

fiscale en sociale lasten indien dit gevraagd wordt;

- kapitalisatie hoeft niet te worden voorbehouden voor de begroting van inkomstenverlies. Kapitalisatie kan ook toegepast worden voor alle periodieke of constante toekomstige schade zoals: morele schade, schade voor hulp in het huishouden, constante kosten en verzorgingen, hulp van derden, economische schade;

- reële rentevoet: actueel 3%*

* De reële rente kun «orden berekend als het bruto rendement in risicoloze beleggingen op langere termijn (de gebruikelijke OLO) min de inflatie min de roerende voorheffing, dit geeft actueel een rendement van 6% min 2,1% inflatie min 0,9% roerende voorheffing. Deze cijfers vind je terug in financiële publicaties. Een correctie van 0,5% per 10 jaar voor toenemende inflatie dient op dit ogenblik toegepast te worden zodat, indien de periode van kapitalisatie langer is dan 15 jaar, als reële rente 2,5% wordt bereikt.

- kapitalisatie-sterftetafels: steeds de meest recente;
- wanneer toekomstige loonsverhogingen bovenop inflatie (baremieke groei, promotie ...) kunnen worden aangetoond, kan het berekende kapitaal verhoogd worden. Bij gebrek aan concrete begroting kan het volgende percentage weerhouden worden op basis van de formule:

$$\frac{\text{resterend aantal actieve arbeidsjaren}}{\text{verwacht groeipercentage per jaar}}$$

* De huidige verwachte groei bedraagt per arbeidscategorie van 0 tot 2% per jaar. Met de munterosie werd reeds rekening gehouden bij het bepalen van de reële rentevoet.

1.3.2. Vermengd per punt

Bij ongeschiktheden tot 14% kunnen de hierna voorgestelde bedragen worden toegepast, rekening houdend met de ernst van de impact en de graad van de restletsels.

Leeftijd slachtoffer	Vergoeding per punt ongeschiktheid	
< 15 jaar	80.000bef	1.983,15 €
< 25 jaar	75.000bef	1.859,20 €
< 30 jaar	70.000 bef	1.735,25 €
< 35 jaar	70.000bef	1.735,25 €
< 40 jaar	65.000bef	1.611,31 €
< 45 jaar	60.000 bef	1.487,39 €
< 50 jaar	55.000 bef	1.363,41 €
< 55 jaar	50.000bef	1.239,47 €
< 60 jaar	45.000bef	1.115,52 €
< 65 jaar	35.000bef	867,63 €
< 70 jaar	30.000bef	743,68 €
< 75 jaar	25.000bef	619,73 €
< 80 jaar	20.000bef	495,79 €
< 85 jaar	15.000 bef	371,84€
> 85 jaar	10.000 bef	247,89 €

De leeftijd op de datum van de consolidatie wordt in acht genomen. Indien er alleen morele schade is, wordt de helft van bovenvermelde bedragen in aanmerking genomen.

1.4. Economische schade bij overlijden

Vormt de dood geen economische schade voor de overledene zelf, dan is ze de schade bij uitsteking voor de nabestaanden. Dit is zeker het geval voor de nabestaanden die voordeel haalden uit het beroepsinkomen van de overledene. Zij kunnen slechts aanspraak maken op dat deel van het inkomen waaruit ze persoonlijk voordeel trokken. Het is dan ook belangrijk te weten welke uitgaven het gezin niet meer zal doen voor de kostwinner zelf. Het aandeel van de persoonlijke uitgaven van de kostwinner is niet steeds exact te berekenen, zeker niet indien hij in gezinsverband leefde. De aftrek voor de eigen onderhoudskosten moet dan ook forfaitair gebeuren bij gebrek aan statistische gegevens.

Bij de appreciatie dient men evenwel rekening te houden met de leeftijd van de echtgenoten en de kinderen, of het om

een éénverdienersgezin dan wel om twee-verdienersgezin gaat, het inkomenspeil, levensstandaard van het gezin, het beroep van de overledene, de vraag of het echtpaar een gemeenschappelijk vermogen zou opbouwen, er hypothecaire lasten zijn, ...

Bij gebrek aan actualisering van schalen voor de berekening van het eigen aandeel in de gezinsuitgaven kan als vuistregel gehanteerd worden:

$$\frac{\text{Gezinsinkomen } 100\%}{\text{totaal aantal gezinsleden vóór overlijden} + 1}$$

1.5. Economische waarde huishoudelijke arbeid

Als de nood aan hulp van derden in het huishouden wordt erkend, moet die integraal worden vergoed. Deze vergoeding mag geen dubbel gebruik uitmaken met de vergoeding voor het verlies van de economische waarde huishouden.

Indien het bestaan van schade volgend uit de aantasting van de economische waarde huishouden vaststaat, maar bij ontstentenis van concrete elementen niet precies kan worden begroot, worden de volgende vergoedingen voorgesteld:

- zonder kinderlast: 700 bef (17,35 €) per dag;
- met kinderlast: 1.000 bef (24,79 €) /dag met één kind, per bijkomend kind te verhogen met 200 bef (4,96 €) /kind, waarbij kinderen ten laste van het globaal huishouden worden gerekend zolang zij gerechtigd zijn op kinderbijslag.

Het betreft een vergoeding per huishouden en niet per individu. De vergoeding wordt aangepast in functie van de bijdrage die elke partner in het huishouden levert. Bij gebrek aan concrete gegevens %wordt de bijdrage gesplitst als volgt: 65% bijdrage door de vrouw en 35 % door de man.

1.6. Hulp van derden

De behoefte aan hulp van derden, buiten het huishouden, en de omvang van de te verstrekken hulp moeten steeds in concreto worden vastgesteld. Wanneer de hulp wordt uitgedrukt per tijdseenheid wordt een uurloon vastgesteld in overeenstemming met de vereiste kwalificatie van de hulpverlener.

Voor de wijze van vergoeden van in de toekomst nodige hulp van derden gelden dezelfde regels als voor het toekomstig verlies van arbeidsvermogen.

1.7. Postprofessionele schade

Postprofessionele schade is het verlies opgelopen door de gehele of gedeeltelijke ongeschiktheid tot het verrichten van arbeidstaken die niet behoren tot de huishoudelijke arbeid en die een nutswaarde hebben na het afsluiten van de beroepsloopbaan. Vallen daar niet onder: de inkomsten uit toegelaten arbeid "voor gepensioneerden, die vervat zijn in de vergoeding voor de blijvende arbeidsongeschiktheid.

2. Welzijnsverlies

2.1 Morele schade TA.O./B.A.O.

De morele schade omvat, naast pijn en smarten, onder meer alle courante ongemakken met betrekking tot persoonlijke activiteiten in tuin, sport, hobby én het pretium doloris.

Deze morele schade kan vergoed worden aan:

- 1.250 bef (30,99 €) per gewone dag hospitalisatie;
- 1.500 bef (37,18 €) bij opname onder hevige pijnen, bijzondere fysieke hinder; ook als zij blijven na de hospitalisatie, en bij zware revalidatie;
- 1.000 bef (24,79 €) voor de gewone dagen zonder ziekenhuisopname naar rato van 100% ongeschiktheid.

Als het aandeel van het pretium doloris uit dit forfait wordt gelicht omdat het als een afzonderlijke schadepost wordt beschouwd, worden de voormelde bedragen herleid tot 800 bef per dag.

Indien het pretium als een afzonderlijke schade wordt beschouwd, kan het begroot worden op 100 bef per dag per graad op de schaal van 1 tot 7.

2.2 Morele schade overlijden

2.2.1. Morele schade

Deze delicate menselijke schade heeft betrekking op de morele band tussen de overledene en zijn familieleden, waarvan de lijst van schadelijders niet limitatief is.

De voorgestelde bedragen mogen onderling niet vergeleken worden, dienen niet automatisch toegekend te worden en kunnen verhoogd of verminderd worden rekening houdend met speciale en concrete omstandigheden zoals de leeftijd van de betrokkenen; enig kind; kind toegewezen aan en inwonende bij andere ouder bij echtscheiding; gehuwd of ongehuwd; meter- of peterschap; de omstandigheden van het overlijden, de duurtijd van de relatie;...

Slachtoffer		Vergoeding
echtgenoot/echtgenote		400.000 bef 9.915,74 €
samenwonende levenspartner (vereist een duurzame genegenheidsband en samenwoning)		400.000 bef 9.915,74 €
verloofde		200.000 bef 4.957,87 €
feitelijk gescheiden partner		150.000 bef 3.718,4 €
ouder	inwonend	300.000 bef 7.436,81 €
	niet inwonend	150.000 bef 3.718,4 €
kind	inwonend	400.000 bef 9.915,74 €
	zelfstandig wonend	200.000 bef 4.957,87 €
miskraam		100.000 bef 2.478,94 €

broer/zus	inwonend	100.000 bef 2.478,94 €
	niet inwonend	60.000 bef 1.487,36 €
stiefvader/ stiefmoeder	inwonend	200.000 bef 4.957,87 €
	niet inwonend	100.000 bef 2.478,94 €
stiefzoon/ stiefdochter	inwonend	200.000 bef 4.957,87 €
	niet inwonend	100.000 bef 2.478,94 €
grootouder	inwonend	100.000 bef 2.478,94 €
	niet inwonend	50.000 bef 1.239,47 €
kleinkind	inwonend	100.000 bef 2.478,94 €
	niet inwonend	50.000 bef 1.239,47 €
schoonouder	inwonend	70.000 bef 1.735,25 €
	niet inwonend	45.000 bef 1.115,52 €
schoonkind	inwonend	70.000 bef 1.735,25 €
	niet inwonend	45.000 bef 1.115,52 €

2.2. schade ex haerede

Indien het slachtoffer zich bewust was van zijn nakend overlijden, kan aan de recht-hebbende de gebruikelijke morele schade bij tijdelijke arbeidsongeschiktheid worden toegekend, verhoogd met een vast bedrag tussen 25.000 en 100.000 bef

Zo het slachtoffer bij bewustzijn was, maar zich geen rekenschap kon geven van het nakend overlijden: gewone morele schade zoals bij tijdelijke ongeschiktheid.

Als het slachtoffer in de periode na het ongeval en voor het overlijden niet bij bewustzijn is geweest, is er geen vergoed-bare schade ex haerede.

Deze schade mag niet verward worden met de genegenheidsschade noch met

gereflecteerde schade. Het is een schade van de nalatenschap.

2.3. Esthetische schade

Deze schade heeft niets te maken met de economische schade die voortvloeit uit esthetische ontsiering.

Er blijft verwezen naar de gebruikelijke schaal van 1 tot 7 (schaal van Julin). Men moet rekening houden met de plaats van de ontsiering, het geslacht, de leeftijd en de activiteiten van het slachtoffer. Deze schade moet bovendien gezien worden in de maatschappelijke context, bijvoorbeeld een vermindering van de kans op een huwelijk.

Daar de rechter hier moet appreciëren, is het noodzakelijk om een zo gedetailleerd mogelijk advies van de deskundige te ontvangen. Het is ten eerste aan te bevelen dat de arts -deskundige, naast de gebruikelijke quotering van 1 tot 7, een gedetailleerde beschrijving geeft van de schade, indien mogelijk ondersteund door foto's, onverkort de mogelijkheid om de schade van het slachtoffer op de zitting de visu vast te stellen.

Quotering		Schadevergoeding
1	miniem	10.000 tot 30.000 bef 247,89 tot 743,68 €
2	zeer licht	30.000 tot 60.000 bef 743,68 tot 1.487,36 €
3	licht	60.000 tot 90.000 bef 1.487,36 tot 2.231,04 €
4	middelmatig	90.000 tot 350.000 bef 2.231,04 tot 8.676,27 €
5	ernstig	minstens 350.000 bef of 8.676,27 € (geen maximum)
6	zeer ernstig	minstens 600.000 bef of 14.873,61 € (geen maximum)
7	afstotend	minstens 1.000.000 bef of 24.789,356 (geen maximum)

2.3. Genegenheidsschade

Dit is de schade die de verwanten lijden door het aanzien van het leed van het

slachtoffer. Het moet gaan om uitzonderlijke pijnen, smarten of enig ander moreel leed door het slachtoffer ondergaan.

Er wordt een vergoeding toegekend wanneer het slachtoffer in levensgevaar of coma verkeert, zodat de toestand uiterst zorgwekkend is. Of het gaat om de situatie waarin naastbestaanden verkeren die dagelijks en langdurend geconfronteerd worden met een ernstige blijvende psychische, fysieke of mentale aftakeling van het slachtoffer. De psychische druk moet de normale bijstand te boven gaan.

2.5. *Pretium voluptatis*

Deze schade is als zeer specifieke schade afzonderlijk te vergoeden van de overige schaden. Er moet een onderscheid gemaakt worden tussen enerzijds de schade door verlies aan seksueel leven, b.v. impotentie, anorgasme, verandering van libido, gevoelloosheid en anderzijds het verlies van zekerheid op nageslacht, waaronder steriliteit valt te catalogeren.

De noodzaak van een keizersnede of kunstmatige inseminatie enz. worden vergoed.

Zowel de materiële schade (bijvoorbeeld de aankoop van medicatie, medisch materiaal, medische ingrepen ...) als de morele schade dienen te worden vergoed.

II. COURANTE MATERIËLE SCHADE

1. kledij en bagage

Bij bewezen schade kan vetustiteit (veroudering) in aanmerking genomen worden.

Als de schade niet exact kan bewezen worden: ex aequo et bono 15.000 bef (371,84 €)

2. Gebruiksderving van voertuigen

Bij de huur van een voertuig kan een besparing voor het niet gebruiken van het eigen voertuig worden toegekend gelijk aan 10% van de huurfactuur.

Voertuig	Vergoeding	
fiets	200 bef	4,96 €
bromfiets (< 50 cc)	250 bef	6,2 €
moto > 50 cc > 450 cc	350 bef 600 bef	8,68 € 14,87 €
aanhangwagen personenwagen < 500 kg > 500 kg	400 bef 600 bef	9,92 € 14,87 €
personenwagen (ook voorprofessioneel gebruik en leasing)	800 bef	19,83 €
stationwagen	1.000 bef	24,79 €
mobihome	2.000 bef	49,58 €
taxi grote maatschappijen	1.850 bef	45,86 €
taxi zelfstandige uitbater	2.400 bef	59,49 €
huurwagen (nietleasing)	1.850 bef	45,86 €
lichte vrachtwagen < 2 ton netto laadvermogen > 2 ton netto laadvermogen	1.500 bef 1.500 bef + 300 bef/ton	37,18 € 37,18 € + 7,44 €/ton
vrachtwagen < 3 ton netto laadvermogen > 3 ton netto laadvermogen	1.850 bef 1.850 bef + 400 bef/ton	45,86 € 45,86 € + 9,92 €/ton
eigenaar van één vrachtwagen	2.500 bef	61,97 €
tankwagen < 3,5 ton netto laadvermogen > 3,5 ton netto laadvermogen	4.500 bef 4.500 bef + 400 bef/ton	11 1,55 € 11 1,55 € + 9,92 €/ton
kraanwagen	6.000 bef	148,74 €
betonwagen	7.000 bef	173,53 €
landbouwtractor	1.500 bef	37,18 €

tractorvrachtwagen 163 PK trekker	4.500 bef	tl 1,55 €
oplegger vrachtwagen	3.500 bef	86,76 €
ziekenwagen	3.500 bef	86,76 €
caravan	950 bef	23,55 €
autobus		
<50pl	1.800 bef	44,62 €
> 50 pi.	3.600 bef	89,24 €
> 60 pi.	4.500 bef	111,55 €
> 70 pi.	5.500 bef	136,34 €
> 80 pi.	7.000 bef	173,53 €

BTW: in geval van totaal verlies heeft de schadelijder, niet BTW-plichtige, recht op de BTW ongeacht of hij de hem toekomende schadevergoeding al dan niet gebruikt voor de vervanging van het vernielde voertuig dan wel voor de vervanging door een tweedehandswagen waarop bij de aankoop geen BTW verschuldigd is of slechts de BTW op het verschil tussen de verkoop- en inkoopprijs van de garage.

De BTW dient te worden vergoed aan het tarief dat van kracht is op het ogenblik van de vervanging van het voertuig.

Indien het voertuig van een niet BTW-plichtige bij een ongeval wordt beschadigd heeft de schadelijder recht op de BTW ongeacht of hij al dan niet de herstellinglaat uitvoeren.

Wachtdagen: als het voertuig niet buiten gebruik is: 1 dag, anders het aantal dagen tussen het ongeval en de eerste expertise;
Vervangdagen: het bewezen aantal dagen of forfaitair 15 dagen.

3. Verlies schooljaar

Wanneer bewezen wordt dat ingevolge de onrechtmatige daad het slachtoffer een schooljaar heeft verloren, dient ook deze schade te worden vergoed. Deze schade bestaat uit een materiële schade, een morele schade en een financieel verlies naar de toekomst.

Eerst en vooral is er de schade van diegene die de kosten van dit schooljaar een tweede maal heeft moeten dragen. Het

verlies van een schooljaar gaat bovendien gepaard met specifieke morele schade wegens het verlies van bijzondere schoolactiviteiten en de frustratie van de leerling-student als "zittenblijver" te worden beschouwd.

Wanneer er een vergoeding ex aequo et bono dient te worden toegekend, kan deze als volgt begroot worden:

a) materiële schade

lager onderwijs	15.000 bef	371,84€
middelbaar en beroepsonderwijs	40.000 bef	991,57€
hoger onderwijs		
op kot	150.000 bef	3.718,4 €
thuis	80.000 bef	1.983,15 €
universiteit		
op kot	140.000 bef	3.470,51 €
thuis	70.000 bef	1.735,25 €

b) morele schade

Voor alle onderwijstypes: 150.000 bef of 3.718,40 €.

c) verlies loopbaan

Het verlies van een schooljaar kan een schade in verband met de toekomstige beroepsactiviteit of -loopbaan teweegbrengen. Indien de vertraging in de loopbaan wordt bewezen, bestaat de schade uit de actuele waarde van het eerste jaar beroepsinkomen.

4. Administratiekosten

Een forfaitaire tegemoetkoming van 2.500 bef (61,97 €) tot 5.000 bef (123,95 €) in administratie-, correspondentie- en telefoonkosten kan toegekend worden, zonder evenwel afbreuk te doen aan het principe dat de kosten van verdediging steeds eigen blijven.

Ook kosten voor het vervoer naar en de overnachting bij het slachtoffer, b.v. kamer ouder-kind, worden aanvaard.

5. Medische kosten na consolidatie

Om voor vergoeding in aanmerking te komen moeten deze kosten het gevolg zijn van het geïndiceerde schadeverwekkende feit.

De deskundige moet in deze optiek aandacht besteden aan de mogelijke medische uitgaven na consolidatie.

6. Begrafniskosten

De begrafenis kosten maken een last van de nalatenschap uit. De feitenrechter kan echter, mits hiertoe de nodige bewijzen worden bijgebracht, soeverein vaststellen wie de schade door de uitvaartkosten heeft geleden.

De begrafenis kosten worden, mits voorlegging van de nodige bewijsstukken, aanvaard behalve wanneer ze buitensporig zijn gelet op de status van de overledene en diens nabestaanden. Buitensporige uitgaven worden herleid. Bij vergoeding van grafkelders, grafzerken, grafmonumenten en concessies wordt rekening gehouden met het aantal voorziene plaatsen.

Steeds moet er rekening mee gehouden worden dat deze uitgaven vervroegde betalingen kunnen zijn:

- indien de waarschijnlijke overlevingsduur van de schadelijder korter is dan deze van het slachtoffer, zou deze schadelijder de kosten nooit hebben moeten maken zodat hij de gehele vergoeding kan bekomen (b.v. de ouder voor zijn kind).
- zo de waarschijnlijke overlevingsduur van het slachtoffer minder lang is dan deze van de schadelijder, zou deze laatste in ieder geval de begrafenis kosten hebben moeten dragen en bestaat de schade enkel in de vervroegde uitgave ervan.

Voor de berekening van de verdiscontering dienen de recentste levensduur tabellen en de wiskundige tabellen geraadpleegd te worden.

II. WIJZE VAN SCHADELOOSSTELLING

1. Kapitalisatie-splitsingsmethode

Kapitalisatie is een manier van berekening van toekomstige schade. Het is de meest gebruikte methode voor de berekening van doorlopende vermogensschade uit overlijden en belangrijke percentages van blijvende werkonbekwaamheid waardoor het inkomen of de economische waarde van het slachtoffer wordt aangetast.

Het is de omzetting in een kapitaal van de toekomstige reeks van al de (jaarlijkse of maandelijks te vervallen) renten over de (vermoedelijke) periode waarover de vergoeding verschuldigd is.

De rechter moet een standpunt innemen op het ogenblik van zijn uitspraak. Er moet een duidelijk onderscheid gemaakt worden tussen de tot dan geleden schade en de schade die verder loopt na de uitspraak. Enkel deze laatste schade kan door kapitalisatie berekend worden.

Het in aanmerking te nemen basisloon (te bewijzen aan de hand van stukken) is het loon van de laatste periode voorafgaand aan de uitspraak. Als basisloon bij inkomensverlies wordt het nettoloan genomen, met voorbehoud voor de fiscale (en sociale) lasten op de vergoeding.

De te hanteren kapitalisatiecoëfficiënt wordt bepaald in functie van de gegevens op het ogenblik van de uitspraak, niet deze van de consolidatiedatum of een andere datum uit het verleden. Er moet rekening worden gehouden met het feit dat de pensioengerechtigde leeftijd van vrouwen progressief wordt opgetrokken tot 65 jaar.

2. Rentevoet: 3%

Wanneer de termijn waarover de rente (de periodieke vergoeding) moet worden betaald, relatief lang is, moet rekening worden gehouden met de veiligste beleggingsmethoden. Deze hebben traditioneel het laagste nettorendement (actueel min-

der dan 5% op een spaarboekje).

Omdat tevens rekening moet gehouden worden met de inflatie (die momenteel op jaarbasis mag worden geschat op 1,5 a 2 %) wordt actueel aangeraden 3 % als basis te hanteren.

Bedoeling van de kapitalisatie is dat, mits belegging van het ontvangen kapitaal aan de voor de berekening gebruikte rentevoet, het slachtoffer in staat is om jaarlijks/maan-delijks, over de volledige voor vergoeding in aanmerking komende periode, het bedrag van de periodieke rente te kunnen opnemen.

Hoe hoger de in aanmerking genomen rentevoet, hoe lager de vergoeding.

3. Sterftetabellen

Steeds deze tabellen gebruiken die werden opgesteld rekening houdende met de meest recente overlevings- of sterftetabellen. De laatste gepubliceerde tafels zijn die van 1998.

4. Geïndexeerde rente

Deze vorm van schadevergoeding kan in sommige zware schadegevallen een juistere vergoeding van schade betekenen doordat het slachtoffer, jaarlijks of maandelijks, over de volledige periode waarin de vergoedbare nood bestaat, een (periodiek herzienbaar, eventueel geïndexeerd) bedrag ontvangt. Het voordeel voor het slachtoffer is dat de ontvangen vergoeding dichter aansluit bij de economische toestand en precies de realiteit van de hulpbehoefendheid volgt, anders dan bij kapitalisatie waar steeds rekening wordt gehouden met de kans van een tussentijds overlijden. Nodig is wel dat de debiteur over de nodige solvabiliteit beschikt, gezien de periode waarover er moet worden betaald.

Door het toekennen van dergelijke rente kan het slachtoffer tegen zichzelf (of tegen zijn naasten) beschermd worden. Het voordeel voor de debiteur is dat hij niet langer betaalt dan nodig.

5. Intresten

- *Vergoedende of compensatoire rente:*

er dient rekening gehouden te worden met de voorbije renteopbrengsten van vastrentende waarden, hetzij actueel een gemiddelde van 5 %, vooral wanneer de schade wordt begroot op basis van geactualiseerde forfaits.

De aanvangsdatum voor de berekening van de verschuldigde vergoedende intresten kan als volgt bepaald worden:

- voor kosten of schade die zich gespreid over een bepaalde periode voorafgaand aan het vonnis voordoen: indien niet exact berekenbaar: vanaf de gemiddelde datum, zijnde de datum waarop de helft van het totale bedrag van de schadevergoeding, voor dat onderdeel bereikt wordt;

- bij verlies of vernieling van materiële zaken: vanaf de datum van het ongeval;

- bij verlies van een schooljaar: vanaf het einde van het verloren schooljaar;

- voor de schade ex haerede: vanaf de gemiddelde datum tussen het ongeval en het overlijden;

- voor de blijvende esthetische schade, pretium voluptatis: vanaf de datum van het ongeval

- voor de vergoeding van de blijvende arbeidsongeschiktheid-invaliditeit:

bij kapitalisatie: op het gekapitaliseerd bedrag geen intresten; op de schadevergoeding tussen de consolidatie en het vonnis vanaf de gemiddelde datum op het nominale bedrag;

bij forfait: wanneer de schade in haar geheel bestaat en kan worden begroot op het ogenblik van de consolidatie: vanaf deze datum;

- *Gerechtelijke of moratoire intrest:*

vanaf de datum van het vonnis op de hoofdsom en de vergoedende intresten.

IV. OPDRACHT VAN DE MEDISCH DESKUNDIGE

Stelt aan als deskundige Dr.
Met als opdracht.....
te onderzoeken en:

1. kennis te nemen van hét dossier en de medische stukken hem/haar door partijen te bezorgen of welke andere dossiers (z)hijzelf nuttig zal achten om er ambtshalve kennis van te nemen;

2. partijen per aangetekend schrijven en hun eventuele raadslieden per gewone post te venvittigen van de plaats, de dag en het uur van het deskundigenonderzoek;

3. zo dit nodig mocht blijken in de loop van het onderzoek, de gepaste specialisten te consulteren en hun advies en zijn oordeel desbetreffende bij het verslag te voegen;

4. de aard van de letsels en de eventueel ondergane behandeling te beschrijven en na te gaan of deze letsels in oorzakelijk verband staan met het ongeval te (plaats) hem of haar overkomen op (datum);

5. zijn/haar oordeel te geven nopens de aard, de duur en de evolutie van het genezingsproces en, in voorkomend geval, de duur van de hospitalisatie alsmede over de ernst van de geleden pijnen;

6. zijn/haar advies te geven over de duur en de graden van de tijdelijke, volledige en gedeeltelijke, invaliditeit en/of arbeidsongeschiktheid en de weerslag ervan op de beroepsactiviteit en/of op de andere levenssferen van het slachtoffer; te bepalen of hulp van derden in deze periode nodig was/is in de huishouding of daarbuiten, rekening houdend met de bestaande en beschikbare hulpmiddelen;

7. zijn/haar advies te geven over het tijdstip waarop het slachtoffer redelijkerwijs, weze het gedeeltelijk, zijn professionele en andere activiteiten kon hernemen en aan te geven of deze herneming van de activiteiten al dan niet met het leveren van meerinspanningen gepaard ging;

8. de datum van de consolidatie vast te stellen;

9. de graad van blijvende invaliditeit en/of arbeidsongeschiktheid te bepalen, de weerslag ervan op de beroepsactiviteit en/of op de andere levenssferen van het slachtoffer, hierbij rekening houdend met zowel de eventuele voorafbestaande toestand als met het beroep van het slachtoffer; te bepalen of hulp van derden nodig is in de huishouding of daarbuiten, rekening houdend met de bestaande en beschikbare hulpmiddelen;

10. vast te stellen of de opgelopen letsels na de consolidatie nog medicatie en/of medische of paramedische behandelingen noodzaken of louter op comfort gericht zijn; desgevallend de aard en de termijn ervan te bepalen en de omvang van de eraan verbonden kosten te ramen; bij prothesen de noodzakelijke vernieuwingen te bepalen;

11. de gebeurlijke esthetische schade te beschrijven en zo mogelijk te bepalen volgens de gebruikelijke zevendelige schaal, bij voorkeur geïllustreerd door fotomateriaal;

12. de eventuele weerslag van de esthetische schade op de uitoefening van de beroepsactiviteit te beschrijven;

13. advies te verstrekken of de eventuele blijvende littekens door middel van plastische chirurgie voor verbetering vatbaar zijn en welke de kostprijs, de pijn en de risico's van een dergelijke operatie zijn, alsook de duur der invaliditeit, die uit deze ingreep zou voortvloeien;

14. te antwoorden op alle nuttige en terzake dienende vragen die hem door de betrokken partijen worden gesteld.

Dit alles met inachtneming van de bepalingen van artikel 44 W.Sv. of art. 962 e.v. Gei: W. en art 6 E.V.R.M., hetgeen ondermeer, doch niet limitatief inhoudt dat:

- alle verrichtingen tegensprekelijk dienen te gebeuren en alle partijen dienen opgeroepen te worden om daar aan

deel te nemen, tenzij partijen hem hiervan uitdrukkelijk zouden vrijstellen gelet op het uiterst technische karakter van sommige verrichtingen;

- een voorverslag, omvattende alle elementen van de besluitvorming én een ontwerp van besluiten, zal dienen opge maakt te worden, dat aan alle partijen in voorlezing dient verstuurd te worden, met redelijke termijn, weze vier weken voor het formuleren van opmerkingen;
- het voorverslag o.m. de graden en duur van de tijdelijke invaliditeit en/of

arbeidsongeschiktheid, de esthetische schade en de graden blijvende invaliditeit en of arbeidsongeschiktheid vermeldt;

- het eindverslag dient elke tijdige opmerking van partijen, na zending van het voorverslag, te beantwoorden;
- indien de consolidatie zeer ver verwijderd is in de tijd zal de deskundige, indien een der partijen dit vraagt, een tussentijds verslag neerleggen.

V. COMMENTAAR

De basisprincipes van schade en schadevergoeding vindt men terug in het bekende driedelige standaardwerk van J. Viaene, J. Van Steenberge en D. Lahaye, "Schade aan de mens" (Maarten Kluwer Antwerpen, 1975-'76). Vele juristen mochten via de cursussen van professor Viaene deze principes leren. Deze ideeën worden ook permanent geëvalueerd door de Werkgroep Menselijke schade (WEMS) die bestaat uit zowel magistraten, advocaten, rechtspractici als verzekeraars.

Schade is onzeker

Elke schade vertoont drie dimensies: een waardedimensie, een tijdsdimensie en een ruimtelijke of sociale dimensie.

"Zonder het bestaan van waarde en zonder tijdsverloop is schade gewoon ondenkbaar: schade is immers een vermindering van waarde die groter wordt naarmate ze duurt. Bovendien treft schade nooit één mens alleen. In meer of mindere mate reflecteert de schade naar andere mensen, zodat haar inhoud en haar omvang mede door deze ruimtelijke of sociale verbreiding bepaald wordt. In de feiten kunnen deze drie dimensies genoegzaam geobserveerd worden, maar tot nog toe werd alleen aan de waarde een principieel belang gehecht. De blindheid voor de dynamiek en voor de sociale afmetingen van de schade was oorzaak van de chaotische ontwikkeling van de schadeleer" (uit de cursus J. Viaene).

Er kan niet meer getwijfeld worden aan het onzekere karakter van elke schade. Deze onzekerheid vindt men in de inhoud van de schade (axiologische onzekerheid), onzekerheid in de duur (temporele onzekerheid) en omtrent de reflexie ervan (sociale onzekerheid). Evenwel wordt van de rechter verwacht dat hij deze onzekerheden omzet in een zekerheid van compensatie, meestal in geld, van het geleden nadeel.

De kritiek van Prof. J. Viaene is hard maar begrijpelijk daar waar hij stelt: "De meeste rechters krijgen het moeilijk zodra zij moeten oordelen over verliezen die niet rechtstreeks in geld te evalueren vallen, zoals vermindering van de levenswaarden voortvloeiende uit pijn, angst, smart of aantasting van de lichamelijke schoonheid. Aangezien zij in de meeste gevallen slechts over financiële middelen beschikken om de schade ongedaan te maken, is de neiging groot om elke waarde over dezelfde kam te scheren en de omvang van gelijk welk verlies in geld uit te drukken. Dit kan natuurlijk niet zonder de regels van de logica geweld aan te doen, maar hun gezag is vaak sterk genoeg om de kunstgreep te doen aanvaarden. Bovendien staan er formules te hunner beschikking, waarmee zonder veel uitleg iedere onredelijkheid kan worden toegedekt."

De rechter wordt dagelijks geconfronteerd met een massa verkeers- en andere ongevallen waaruit verschillende schaden ontstaan en waarvan de schadelijder een

zo goed mogelijk herstel nastreeft. Aan de andere kant zullen de schadeveroorzaker en zijn verzekeraar zowel de oorzaak, de schade als de herstelwijze bekritisieren. In dit spanningsveld moet de rechter een oordeel vellen met middelen die niet geheel passend zijn.

Historiek

Een historisch overzicht van de totstandkoming van de indicatieve tabel en de motivatie kunnen al heel wat vooroordelen wegnemen.

In 1977 verscheen onder impuls van Het Koninklijk Verbond van Vrede- en politierechters de "indicatieve tabel gebruiksderiving voertuigen".

Rond 1980 ontstond er onder druk van het toenemend aantal verkeerszaken en de daaruit voortvloeiende creatie van verschillende (verkeers)kamers in de hoven en rechtbanken van eerste aanleg een informele tabel teneinde in de verschillende kamers meer eenheid van rechtspraak te bekomen. Daar de verkeerskamers in eerste aanleg niet steeds een vaste titularis hadden en het verloop zeer groot was, was een soort tarief noodzakelijk, al was het maar om de rechters hun opvolgers te kunnen laten inlichten over de vaste rechtspraak van hun kamer.

In 1994 werd in de schoot van het Nationaal Verbond van magistraten van eerste aanleg, in samenwerking met het Koninklijk Verbond van vrede- en politierechters, het initiatief genomen om de tabel te verfijnen en ook buiten de gebruiksderiving een overzicht te geven van de andere courante schadeposten. Er waren trouwens te grote verschillen ontstaan tussen de 27 arrondissementen en zelfs tussen de verkeerskamers. Er bestonden toen al niet-officieel gepubliceerde tabellen van Antwerpen, Brussel, Gent, Luik, enz. Bovendien was de tabel gebruiksderiving gedurende jaren niet meer aangepast. Men wilde echter méér dan het louter aanpassen van de tabel gebruiksderiving.

In hetzelfde jaar werd ook artikel 601 *bis* ingevoegd in het Gerechtelijk Wetboek. Nu 27 rechtbanken van eerste aanleg de enige beroepsinstanties werden tegen vonnissen van de politierechtbanken in verkeersaangelegenheden, stelden leden van het Verbond van magistraten van eerste aanleg de vraag of er niet diende geijverd te worden voor meer eenvoudigheid in deze rechtspraak. Door de gewone burger werden de grote verschillen immers als onrechtvaardig ervaren.

De enige mogelijkheid was een compilatie te maken van de bestaande tabellen en een overzicht te geven van de courante schadeposten. De rechter moest geholpen worden wanneer hij zich geconfronteerd zag met een begroting *ex aequo et bono*, waar van hem verwacht werd een puur arbitraire uitspraak te verrichten.

De eerste tabel was een synthese van de informele lijsten die bezorgd werden door de aangeschreven voorzitters van de rechtbanken en hoven, alsook van de lijsten die gepubliceerd werden in de 'advocatenpocket' (1995-1996). Ook werden grote rubrieken terugkerende schadeposten opgesteld en de overzichten van rechtspraak van de laatste 15 jaren nagekeken. De lijst werd gepubliceerd in december 1995, met het voornemen hem binnen twee jaar te evalueren en actualiseren.

Niettegenstaande de commentaren in tijdschriften en de besprekingen op studiedagen, had de tabel succes omdat hij in minnelijke onderhandelingen door verzekeringsmaatschappijen bij kleinere schadegevallen gebruikt werd om tot een akkoord te komen.

In 1997 werd een eerste workshop aan de VUB in Brussel georganiseerd. Daar gingen voor de eerste maal zowel magistraten, advocaten en verzekeraars rond de tafel zitten. De eindredactie van de tabel blijft steeds in handen van magistraten.

Een jaar later werd de tweede tabel gepubliceerd. Deze was gelukkig ook

weer het onderwerp van heel wat artikelen en besprekingen zodat de volgende evaluatie reeds gebruik' kon maken van de soms terechte kritieken.

Motivatie

De huidige versie van de indicatieve tabel kent nog steeds dezelfde motivatie:

- de eenvormigheid van de rechtspraak stimuleren;
- tot meer synthese komen van de Nederlandstalige en de Franstalige benadering van schade;
- een stimulans zijn om kleinere schadegevallen via het forfaitaire systeem te laten regelen door verzekeraars en op die manier de rechtbanken te ontlasten;
- een overzicht geven van de klassiek terugkerende schadeposten die overeenkomen met de verwachtingen van de schadelijder;
- aan de rechter een werkinstrument verlenen bij schade die hij ex aequo et bono moet begroten;
- een wildgroei van schadeposten tegen gaan

- de burger een snelle rechtspraak bieden voor relatief eenvoudige zaken.

Bij kleinere schadegevallen is de kostprijs van een gerechtelijke procedure zowel materieel als in tijd soms onverantwoord. De indicatieve tabel is niet in een wet 'gebetonneerd' en kan zich aan de wisselende inzichten aanpassen. Hij laat de evolutie in de schadeproblematiek onverkort. De tabel is indicatief, niet normerend en laat de soevereine appreciatie van de rechter ongemoeid.

Het mooiste is dat als de indicatieve tabel door iedereen correct gebruikt wordt, er veel nodeloos werk wordt vermeden.

Het gebruik van de tabel mag echter geen gemakkelijkeroplossing zijn. Men moet steeds de basisprincipes voor ogen houden. Als uitgangspunt geldt een concreet schadebegrip en een schadebegroting in concreto. De rechter mag zijn toevlucht enkel tot een abstracte schadebegroting nemen wanneer een concrete schadebegroting niet mogelijk is, gelet op de aard van de schade en de bewijsmoeilijkheden waarmee de benadeelde heeft af te rekenen